

Studium povrchové energie tuhých látek

Libor Kvítek

Nanometal

Budování výzkumného a vzdělávacího týmu
regionálního centra pokročilých technologií a
materiálů.

Reg. č.: CZ.1.07/2.3.00/20.0056

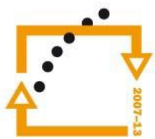
evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Povrchy - termodynamický pohled

povrch = fázové rozhraní kondenzovaná fáze – plyn

heterogenní = vícefázová soustava

rovnováha v heterogenní soustavě ($\Delta G = 0$) :

a) tepelná: $T^\alpha = T^\beta$

b) mechanická: $p^\alpha = p^\beta$

c) chemická: $\mu^\alpha = \mu^\beta$

$$\mu_i = \left(\frac{\partial G}{\partial n_i} \right)_{T, p, n_{j \neq i}}$$

Gibbsova rovnice:

$$v + f = s + 2$$

Povrchy – mezimolekulární interakce

„povrchové“ molekuly $\neq$ „objemové“ molekuly

energie soustavy - přitažlivé interakce snižují E

- odpuzivé interakce zvyšují E

disperzní (Londonovy) interakce:

Lennard-Jonesův potenciál (12/6)

$$V = 4\varepsilon \left\{ \left(\frac{A}{r} \right)^{12} - \left(\frac{B}{r} \right)^6 \right\} \quad (1)$$

Definice povrchové energie

povrchová energie - důsledek chybějících přitažlivých interakcí povrchových molekul $\longrightarrow$ zvýšení energie soustavy

$$\sigma = \left(\frac{dA}{dS} \right)_{T,V} \quad [J \cdot m^{-2}] \quad (2)$$

zvýšení energie soustavy díky existenci povrchu:

$$A_S = \frac{dA}{dS} \cdot S = \sigma \cdot S \quad (3)$$

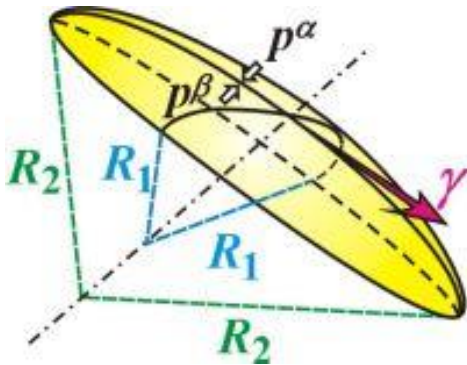
Rovnováha v soustavě se zakřiveným fázovým rozhraním

Laplaceova rovnice - důsledek zakřivení povrchu – kapilární tlak

$$\Delta p = p_{\sigma} = \frac{2\sigma}{r} \quad (4)$$

pro nesférický povrch komplikace popisu jeho asymetrie:

Obrázek: geometrie povrchu

$$p_{\sigma} = \sigma \left(\frac{1}{r_1} + \frac{1}{r_2} \right) \quad (5)$$

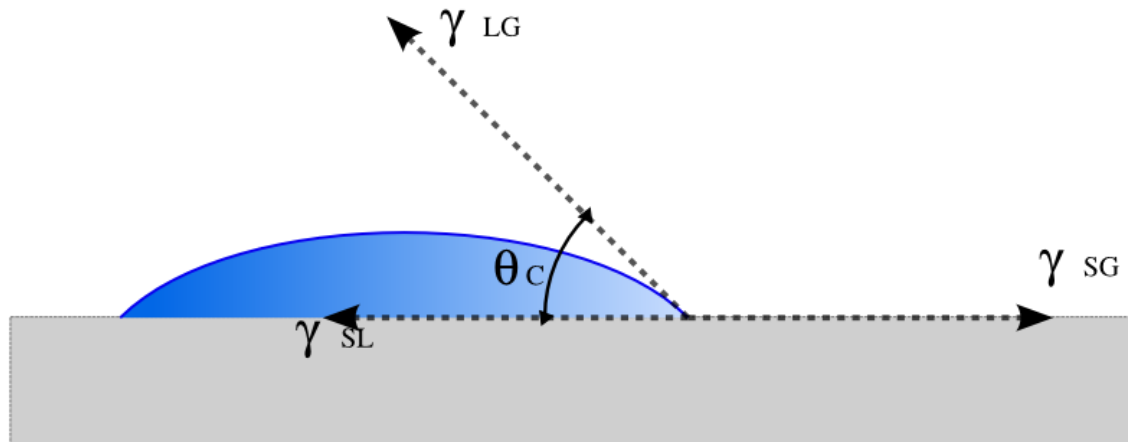
(L. Bartovská, M. Šišková: Fyzikální chemie povrchů a koloidních soustav, VŠCHT Praha, 2005)

Rovnováha v třífázové soustavě

Youngova rovnice (rovnováha sil na fázovém rozhraní)

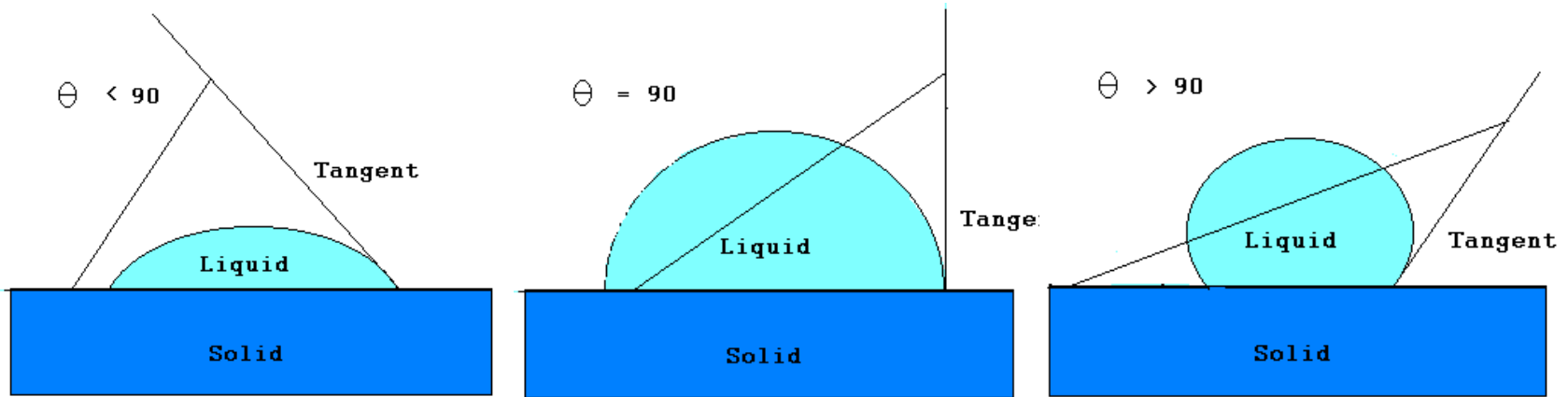
$$\sigma_{sg} = \sigma_{sl} + \sigma_{lg} \cdot \cos \nu \quad (10)$$

$$\cos \nu = \frac{\sigma_{sg} - \sigma_{sl}}{\sigma_{lg}} \quad (11)$$

Smáčení – kontaktní úhel

kontaktní úhel θ

smáčí

nesmáčí

Smáčení – vliv nehomogenity povrchu

a) fyzikální (drsnost) – Wenzelova rovnice

$$\cos \nu_W = \frac{r(\sigma_{sg} - \sigma_{sl})}{\sigma_{lg}} = r \cdot \cos \nu_Y \quad (12)$$

r = koeficient drsnosti

b) chemická – Cassieho rovnice

$$\cos \nu_C = f_1 \cdot \cos \nu_1 + f_2 \cdot \cos \nu_2 \quad (13)$$

f_1, f_2 = frakce povrchu o různém chemickém složení

$\cos \nu_C = f_1 \cdot \cos \nu_1 - f_2$ pro drsný povrch (f_2 představuje vzduch)

Stanovení povrchové energie

1. Přímé metody

- a) metoda nulového tečení
- b) metoda štěpení krystalu

2. Nepřímé metody

- a) ze závislosti rozpustnosti částic na jejich velikosti
viz rovnice 7 (Kelvinova rovnice)
- b) měření smáčivosti pevného povrchu kapalinou
  - goniometricky (sedící či visící kapka)
  - Wilhelmyho metoda vyvažování destičky

Stanovení povrchové energie

Aproximativní metody využívající kontaktní úhel

Zismanova metoda – určení $\gamma_{lg.krit}$

$$\cos \Theta = f(\gamma_{lg})$$

pouze disperzní interakce (hydrofobní povrchy)

Fowkesova aproximace

γ_{sg} se počítá jako geometrický průměr:

$$\gamma_{sl} = \gamma_{sg} + \gamma_{lg} - 2\sqrt{\gamma_s^d \gamma_l^d}$$

měří se pouze s nepolárními kapalinami za podmínky $\gamma_{lg} = \gamma_l^d$

graf závislosti $\cos \Theta$ na $\frac{\sqrt{\gamma_l^d}}{\gamma_{lg}}$ dává přímku se směrnici $2\sqrt{\gamma_s^d}$

Stanovení povrchové energie

Aproximace podle Owense-Wendta-Kaelbleho (OWK)

oproti Fowkesovi je uvažována i polární komponenta:

$$\gamma_{sl} = \gamma_{sg} + \gamma_{lg} - 2\sqrt{\gamma_s^d \gamma_l^d} - 2\sqrt{\gamma_s^p \gamma_l^p}$$

měří se s dvěma kapalinami – pár polární a nepolární kapalina

nepolární kapalina má mít vyšší povrchové napětí než očekávaná hodnota γ_{sg}

(methylenjodid, $\gamma_{lg} = 50,8$ mN/m; 1-bromnaftalen, $\gamma_{lg} = 44,4$ mN/m)

$$\gamma_{lg} (\cos \theta + 1) = 2\sqrt{\gamma_s^d \gamma_l^d} + 2\sqrt{\gamma_s^p \gamma_l^p}$$

metoda je citlivá na výběr páru kapalin